

**IMPORTANȚA STUDIERII
PATRIMONIULUI CULTURAL AL BASARABIEI INTERBELICE
LA LECȚIILE DE ISTORIE ÎN CLASA a XII-a
ȘI LA DISCIPLINELE OPȚIONALE**



**Maria ȘEVCIUC,
doctorandă, anul IV,
UPS „Ion Creangă”, mun. Chișinău
e-mail: maria_shevciuc@mail.ru**

*„Nimic nu pare a fi mai important pentru un individ sau pentru o etnie,
decât să ia cunoștință de sine, cât mai exact, și pe acest temei să-și asigure o integrare
cât mai armonioasă în lume”.*

Alexandru Zub

Summary

The cultural heritage is a complex of cultural assets of local and national importance, established throughout history and inherited, that needs to be recovered. Currently, in the educational institutions in the country, the focus is on educating students' attitude towards cultural heritage inherited from previous generations.



The use of information technologies is indispensable for the purpose of cultural awareness of students about the need to capitalize on and promote the national cultural heritage. Among the objectives being to raise awareness of cultural wealth, to preserve and revitalize cultural heritage, to integrate art and heritage in children's lives, to cultivate respect for art and local history, both in children and adults, and to raise awareness of the need to protect cultural heritage (archaeological, architectural monuments, mobile heritage and buildings, customs and traditions, arts, etc.).

The most important results in the fields of literature, art, media, education, science, which played an important role in triggering the process of cultural revival and identity assertion, were recorded in the interwar Bessarabia. The cultural policy of the Romanian state in the interwar period was well-oriented nationally, Bessarabia would return to its own identity, to realize their belonging to the Romanian people, from which they traced the roots of their ancestors and the country they were part of. That has contributed to the generation of her own cultural heritage from generation to generation.

At the same time, the Great Union brought changes in all areas. It was adopted a new concept of cultural heritage which did not break the past. Actions have been taken to extend the

patrimony concept. In this context, laws were adopted that provided for the preservation and restoration of historical monuments, which made it possible to transmit cultural heritage to the following generations.

Currently in Moldova, in order to follow the path of cultural heritage transmission it is necessary to promote the idea of education through heritage in pre-university education. With the study of interwar period of Bessarabia, students' attention needs to be focused on national values and cultural heritage inherited. Which is possible to accomplish the lessons of history in grades IX and XII, when studying the contemporary age, or civic education classes.

Key words: *Historical science, optional subjects, cultural heritage, art, local history*

Patrimoniul cultural al Republicii Moldova reprezintă o totalitate de bunuri culturale de importanță locală și națională, constituite pe parcursul istoriei și moștenite, ce necesită a fi valorificate. Actualmente, în instituțiile de învățământ din republică se pune accent pe formarea atitudinii de respect față de patrimoniul cultural moștenit de la generațiile trecute. În scopul sensibilizării culturale a elevilor privind necesitatea valorificării și promovării patrimoniului cultural național, utilizarea tehnologiilor informaționale este indispensabilă. Între obiectivele urmărite, fiind conștientizarea bogăției culturale, conservarea și revitalizarea patrimoniului cultural, integrarea artei și a patrimoniului în viața copiilor, cultivarea respectului pentru artă și memoria locală, atât la copii, cât și la adulți, precum și sensibilizarea publicului larg față de nevoia de a proteja moștenirea culturală (situri arheologice, monumente, patrimoniu mobil și imobil, obiceiuri și tradiții, arte etc.).

Cele mai importante rezultate din domeniile – literatură, artă, presă, învățământ, știință, care au jucat un rol important în declanșarea procesului de renaștere culturală și de afirmare identitară, au fost înregistrate în Basarabia interbelică. Politica culturală a statului român din perioada interbelică a fost bine orientată sub aspect național, Basarabia urma să revină la propria identitate, să conștientizeze apartenența la poporul român din care își trăgeau rădăcinile strămoșii lor și la țara din care făceau parte¹, fapt care a contribuit la transmiterea din generație în generație a patrimoniului cultural propriu.

Totodată, Marea Unire a adus schimbări în toate domeniile. A fost adoptată o nouă concepție a patrimoniului cultural, care nu se rupea de trecut. Au fost întreprinse acțiuni care vizau extinderea conceptului de patrimoniu. În acest context, au fost adoptate legi ce prevedeau conservarea și restaurarea monumentelor istorice², care a făcut posibilă transmiterea patrimoniului cultural generațiilor următoare.

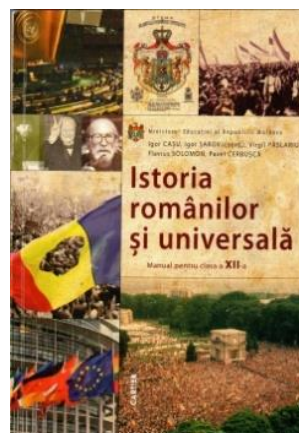
¹ *Basarabia. Dilemele identității.* (Volum editat de Flavius Solomon, Alexandru Zub). Iași: Fundația Academică „A.D. Xenopol”, 2001, pag. 46.

² Adriana Ioniuc, *Rolul muzeelor în România interbelică.* Iași: Editura Junimea, 1998, pag. 36.

Actualmente, în Republica Moldova, pentru a urma calea transmiterii moștenirii culturale este necesar de a promova ideea de educație prin patrimoniu în învățământul preuniversitar. Odată cu studierea perioadei interbelice a Basarabiei, atenția elevilor este necesar a fi orientată asupra valorilor naționale și a patrimoniului cultural moștenit, fapt care este posibil de realizat la lecțiile de istorie în clasele IX și XII, când se studiază epoca contemporană sau la orele de educație civică.

În Curriculumul la istorie pentru clasa a XII este prevăzută o temă generală cu privire la cultura epocii contemporane: 1. *Știința și tehnica în epoca contemporană. Arta modernă. Literatura contemporană. Cultura. Mass-media*³. Numărul de ore la acest subiect este la decizia profesorului, la fel și manualul după care se predă.

În manualul pentru clasa a XII-a, *Istoria Românilor. Epoca contemporană*, autori Igor Cașu, Igor Șarov, Virgil Pâslariuc, Flavius Solomon, Pavel Cerbușcă, se atestă doar un singur capitol care face referire la cultura din lumea contemporană. În acest capitol se menționează despre cultura Basarabiei din perioada interbelică într-un context integrat și intercalat cu cultura universală:



Capitolul V. Cultura în lumea contemporană.

Tema 1: Arta contemporană.

Tema 2: Cultura de masă.

Tema 3: Mass-media.

Tema 4: Studiu de caz: Rolul tehnologiilor informaționale în viața omului.

Capitolul se încheie cu o lecție de sinteză și un test de evaluare⁴.

Temele acestea conțin foarte puțină informație despre cultura și patrimoniul românesc din perioada interbelică, cu excepția primei teme „Arta contemporană”, la sfârșitul căreia este prezent un studiu de caz despre artiștii, scriitorii basarabeni și români, cu portretele acestora⁵.

În cuprinsul celorlalte teme sunt scrise doar câteva fraze generale despre arta dramatică, teatru, mass-media sau televiziunea care apăruse pe teritoriul românesc în perioada 1918-1940⁶.

³ *Istorie. Curriculum național. Curriculum pentru clasele a X-a - a XII-a*. Chișinău: Editura Știința, 2010, p. 15.

⁴ Igor Cașu, Igor Șarov (coord.), Virgil Pâslariuc, Flavius Solomon, Pavel Cerbușcă, *Istoria Românilor și universală*. Manual pentru clasa a XII-a. Chișinău: Editura Cartier educațional, 2013, pp. 107-123.

⁵ *Ibidem*, p.111.

⁶ *Ibidem*, pp.109-123.

Studiu de caz

Artiști basarabeni, acasă și în lume

Basarabia se poate mândri cu mulți oameni talentați în diverse domenii de activitate, mai ales grație reprezentanților culturii care au dus faima acestor meleaguri pe tot globul.

În perioada interbelică, la Chișinău au activat nu mai puțin de trei conservatoare („Național”, „Unirea” și „Municipal”), ceea ce făcea din capitala Basarabiei unul dintre principalele centre muzicale ale țării. De aceea, nu este întâmplător că aici s-a format talentul uneia dintre marile soprane ale secolului, Maria Cebotari, primadona operii din Viena.

Din anii '70 strălucște talentul sopranei Maria Bieșu, primadona Operei Naționale din Republica Moldova. Compozitorul Eugen Doga, originar din Transnistria, autor al multor melodii de succes (inclusiv imnul mun. Chișinău), și-a obținut renumele prin colaborarea cu regizorul Emil Loteanu, la multe din filmele cărui a semnat banda sonoră (*Șatra, Poienile roșii, Dulcea și tandra mea fiară, Luceafărul*). Actori de film și de teatru ca Dumitru Caraciobanu, Grigorie Grigoriu, Victor Ciutac, Mihai Volontir, Sandri Ion Șcurea, Svetlana Toma au avut un mare succes la public. Muzica populară a dat o seamă de interpreți de un talent inegalabil: Serghei Lunchevici, Nicolae Sulac, Maria Drăgan, Nicolae Botgros, Ansamblul Național Academic de Dansuri Populare „Joc”. În topurile muzicale internaționale au intrat formațiile basarabene *Noroc, Zdob și Zdub, O-Zone*.



Domnișoara Pogaryi, de Constantin Brâncuși
 În ce măsură ești de acord cu opinia lui Mircea Eliade? Despre ce posibilități creatoare ale tradițiilor a scris autorul?

Mircea Eliade despre arta lui Brâncuși

„Arta lui Brâncuși este solidară cu universul formelor plastice și cu mitologia populară românească și poartă uneori chiar nume românești (*Măiestra*, de exemplu). Cu alte cuvinte, «influențele» au suscitât un fel de anamneză, care a condus în mod fatal la o autodesoperire. Poate că numai după ce a înțeles importanța anumitor creații moderne, Brâncuși a redescoperit și bogăția artistică a propriei sale tradiții țărănești și a presimțit, în cele din urmă, posibilitățile creatoare ale acestei tradiții.”

Dar, sigur, pentru a aprecia viața culturală a acelei perioade este prea puțin și prea general exprimat aici.

Societatea Română de Radiodifuziune a fost înființată în 1928 și a început să joace un rol important în propagarea valorilor culturale naționale. Marii cânturari ai vremii (Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Vasile Voiculescu) au ținut „conferințe radiofonice”, propagându-și ideile în mijlocul publicului larg. În Basarabia, la 22 mai 1939, a fost înființat postul *Radio Chișinău*, care a avut menirea să promoveze valorile culturii naționale. În RASSM, autoritățile sovietice au înființat în scopuri propagandistice postul *Radio Tiraspol* (1930).

În perioada postbelică, radioul resimte tot mai puternic concurența televiziunii, dar își păstrează influența mai ales datorită creșterii numărului de stații radiofonice private ce emit în bandă FM. În prezent, spațiul audiovizualului este controlat de societate, în statele democratice, și de stat, sub regimurile autoritare.

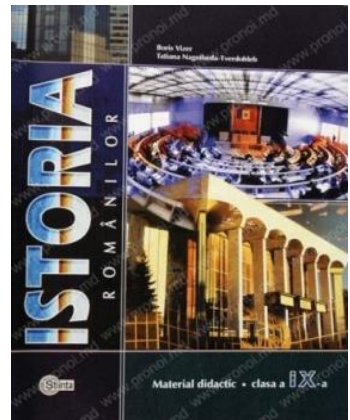


Postul de radio Basarabia, 1939-1941



Constantin Brâncuși „Masa tăcerii”

În instituțiile de învățământ din Republica Moldova, la momentul actual, la clasele a XII-a, sunt utilizate manuale alternative pentru predarea temelor la istorie. De cele mai multe ori se apelează la manualul pentru clasa a XII-a, *Istoria Românilor. Epoca contemporană*, autori Ioan Scurtu, Ion Șișcanu, Marian Curculescu, Constantin Dinca și Aurel Constantin Soare, Editura Prut Internațional, care are trei perioade de ediție 2002, 2006, 2007. În manualul respectiv, cultura din Basarabia din anii 1918-1940 este abordată în capitolul IV. *Cultura și știința românească în perioada interbelică*, care se încheie cu o lecție de sinteză la tema *Renașterea culturii naționale românești în Basarabia interbelică* și un test de



evaluare⁷. Utilizarea acestui manual ca alternativă la orele de istorie oferă posibilitatea cadrelor didactice de a promova patrimoniul național românesc.

Temele manualelor au un rol important în educarea dragostei față de valorile naționale propagate de istorie. Împreună cu educația civică, istoria oferă elevilor un set de valori importante pentru traiul în societate. Nicolae Iorga spunea: „*Cunoscând istoria, eroii, tradiția, ne facem mai sociabili, mai altruști, mai iubitori de om și viață*”.

Cunoașterea valorilor naționale și a patrimoniului național cultural și istoric este egală cu cunoașterea identității proprii. Deoarece un popor fără cultură este un popor lipsit de trecut, e o „formă fără fond”, așa cum se exprima Titu Maiorescu în *Junimea*.

În acest sens, de exemplu, în cuprinsul lucrării *Istorie. Epoca contemporană*, a lui Nicolae Enciu⁸, suport metodic la istorie pentru clasa a XII-a, se atestă trei teme cu privire la studierea culturii basarabene interbelice, în care indispensabil se pune accent și pe necesitatea valorificării patrimoniului cultural național. Aici se aduc în evidență rolul unor personalități notorii pentru cultura și știința statului român, care nemijlocit și-au adus aportul la conservarea patrimoniului național și la renașterea culturală din Basarabia interbelică.

Istoriei îi revine un rol esențial în formarea personalității și atitudinii elevilor față de moștenirea culturală basarabeană și de patrimoniu în context național.

În instituțiile de învățământ preuniversitare, de cele mai multe ori, istoria este abordată sub aspectul abundenței de fapte și date. Într-un astfel de mod este abordată și tema cu privire la cultura din Basarabia interbelică, fapt ce nu poate fi evitat din cauza numărului mic de ore rezervat la subiect. Astfel în cadrul unor discipline din școli, indiferent la care treaptă: primară, gimnazială sau liceală, se studiază cultura poporului român din trecut și până în prezent. Desigur, în ceea ce privește domeniul cultural, s-ar recomanda predarea acestuia prin descrierea unor idei, fapte, personalități sau monumente de artă care să stimuleze interesul și imaginația elevului. Dar întrucât nu este posibil, în acest sens, există o altă alternativă, studierea culturii „secolului de aur” a Basarabiei interbelice în cadrul disciplinelor opționale.

Mai mult decât atât, *Planul-cadru pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal*⁹, presupune și câte o listă de discipline opționale în cadrul cărora se studiază atât aspecte din cultura locală, cât și din cea națională. Astfel, se pune accent pe importanța valorizării identitare locale prin patrimoniului cultural local deținut, dar, totodată, elevii conștientizează importanța artei în educație. Se pun

⁷ Ioan Scurtu, Ion Șișcanu, Marian Curculescu, Constantin Dinca, Aurel Constantin Soare, *Istoria Românilor. Epoca contemporană*. Manual pentru clasa a XII-a. Chișinău: Editura Prut Internațional, 2002, 2006, 2007, pp. 54-65.

⁸ Nicolae Enciu, *Istorie. Epoca contemporană, clasa a XII-a. Materiale didactice la Istoria universală și a românilor*. Chișinău: Editura Civitas, 2008, pag. 328.

⁹ *Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2016-2017*, aprobat prin ordinul Ministerului Educației nr. 242 din 26.03.2016, pag. 14, 18.

în evidență locurile și peisajele pitorești și se încurajează participarea societății la protejarea și salvagardarea patrimoniului cultural și natural. Totodată, la aceste ore se aduc în discuție și problemele protejării, punerii în valoare a monumentelor istorice, siturilor arheologice, colecțiilor de artă, meșteșugurilor tradiționale, peisajelor naturale etc.

Evaluând lista disciplinelor opționale recomandate, am observat că în ceea ce privește studierea domeniului cultural istoric se atestă doar una: *Istorie și cultură locală* (V-IX)¹⁰. În cuprinsul disciplinei opționale *Istoria și cultura locală*, elevii studiază istoricul localității natale, legenda, tradițiile și obiceiurile din localitate, evoluția cultural-artistică a poporului, îmbrăcămintea, meșteșugurile, monumentele culturale locale. Disciplinele opționale care își propun cunoașterea de către elevi a istoricului patrimoniului cultural din Basarabia, ce a fost valorificat în perioada interbelică, nu se atestă printre cele recomandate, dar ar fi necesară.

Deaceia, consider că la nivel național ar trebui să existe obiecte de studiu, fie și opționale, unde se va studia patrimoniul local și național din cultura românească, care să aibă un caracter pluridisciplinar și să integreze elemente de istorie, etnografie, muzeologie etc. Totodată, credem că vizitele la monumente istorice locale nu ar trebui să lipsească din planificările cadrelor didactice.

Educației prin patrimoniu îi revine un rol important în înțelegerea trecutului unui popor. Din punct de vedere informativ, elementele de cultură din istoria românilor ajută elevii la aprofundarea cunoștințelor, la formarea unei viziuni, care le-ar ajuta să plaseze în spațiu universal elementul cultural românesc.

Patrimoniul local, dar și național, stimulează dezvoltarea spiritului de observație, a gândirii, imaginației. Contribuie la formarea însușirilor pozitive și formează la elevi atitudinea de respect față de valorile materiale și spirituale moștenite.

Bibliografie

1. *Basarabia. Dilemele identității* (volum editat de Flavius Solomon, Alexandru Zub). Iași: Fundația Academică „A.D. Xenopol”, 2001.
2. Cașu, Igor, Șarov, Igor (coord.), Pâslariuc, Virgil, Solomon, Flavius, Cerbușcă, Pavel, *Istoria Românilor și universală*. Manual pentru clasa a XII-a. Chișinău: Cartier educațional, 2013.
3. Enciu, Nicolae, *Istorie. Epoca contemporană, clasa a XII-a*. Materiale didactice la Istoria universală și a românilor. Chișinău: Civitas, 2008.
4. Ioniuc, Adriana, *Rolul muzeelor în România interbelică*. Iași: Editura Junimea, 1998.

¹⁰ Corneliu Prepețiță, *Istorie și cultură locală. Curriculum pentru învățământul gimnazial (clasele V - IX)*, aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr.561 din 12 iunie 2015, Chișinău, 2015.

5. *Istorie. Curriculum național. Curriculum pentru clasele a X-a – a XII-a.* Chișinău: Știința, 2010.
6. *Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2016-2017, aprobat prin ordinul Ministerului Educației nr. 242 din 26.03.2016.*
7. *Prepețiță, Corneliu, Istorie și cultură locală. Curriculum pentru învățământul gimnazial (clasele V- a IX), aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 561 din 12 iunie 2015.* Chișinău, 2015.
8. *Scurtu, Ioan, Șișcanu, Ion, Curculescu, Marian, Dinca, Constantin, Soare, Aurel Constantin, Istoria Românilor. Epoca contemporană. Manual pentru clasa a XII-a.* Chișinău: Prut Internațional, 2002, 2006, 2007.